

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ

Метою статті є висвітлення важливості покращення інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання. Проаналізовано основні підходи та обґрунтовано власне бачення визначення сутності поняття «інвестиційна привабливість підприємства». Проаналізовано інвестиції в основний капітал підприємств України. Визначено основні джерела інвестицій. Визначено фактори прямого та опосередкованого впливу на інвестиційну привабливість.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, інвестиції, об'єкт інвестування, прибутковість, інвестиційний клімат.

KRYVYI O. Z., KOBELIA Z. I., MELNYK O. I.
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

INVESTMENT ATTRACTIVENESS UNDERTAKINGS UKRAINE

The article is to highlight the importance of improving the investment attractiveness of the entity. The basic approaches and proved their own vision of defining the essence of the concept of "investment attractiveness of the enterprise." Analyzes investment in fixed assets of enterprises in Ukraine. The main sources of major investment. Factors direct and indirect impact on the investment attractiveness.

Keywords: investment attractiveness, investment, profitability, investment climate.

Актуальність теми дослідження. Активізація інвестиційних процесів для господарюючого суб'єкта є пріоритетним напрямом забезпечення його розвитку та поліпшення конкурентних позицій. Інвестиційна привабливість при цьому відіграє роль ключового елемента, оскільки її динамічність залежить від можливостей суб'єкта підприємницької діяльності відповідати умовам потенційних інвесторів.

Однією з важливих умов розвитку сучасних українських суб'єктів господарювання є інвестиційна привабливість. Оскільки суб'єкти підприємницької діяльності, залучаючи додаткові інвестиційні ресурси, мають більш високий потенціал свого фінансового й економічного розвитку, а також розширення виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія та практика формування інвестиційної привабливості, а також формування та використання інвестиційних ресурсів знайшли своє відображення у наукових працях багатьох учених-економістів, серед яких Дж. Бейлі, В. Беренс, І. Бланк, Г. Бірман, М. Джонк, Д. Дойл, М. Крейнін, С. Коверга, М. Портер, Б. Санто, О. Терещенко, В. Худардієва, Й. Шумпетер та ін.

Шляхи вирішення формування інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання у вітчизняній і зарубіжній літературі висвітлені недостатньо, що зумовлює подальше вивчення та розвиток цієї проблеми.

Постановка проблеми. Метою роботи є з'ясування поняття інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання, дослідження її видів та здійснення аналізу інвестиційної привабливості підприємницьких формувань у сучасних ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу досліджень. Трактуючи поняття «інвестиційна привабливість суб'єкта господарювання» в економічній літературі так і не знайшло однозначного трактування у вітчизняних та закордонних фахівців. Існує велика кількість наукових підходів до визначення даного поняття (табл. 1).

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що поняття «інвестиційна привабливість суб'єктів господарювання» характеризується певними властивостями, які утворюють систему, що включає платоспроможність суб'єктів господарювання, стійкість фінансового стану, структуру виробництва, якість та асортимент продукції, ефективність використання сучасних інформаційних ресурсів.

На наш погляд, під інвестиційною привабливістю суб'єкта господарювання слід розуміти, комплекс різноманітних факторів, таких як рівень фінансово-економічного, маркетингового, кадрового, інфраструктурного, правового забезпечення, соціальних, матеріально-технічних, виробничих, ринкових та інших характеристик суб'єкта господарювання, як модель кількісних та якісних показників, яка забезпечує пріоритетне становище суб'єктів господарювання у конкурентній боротьбі за інвестиційні ресурси.

Оскільки, у наукових джерелах не існує єдиного підходу до визначення чинників, які впливають на інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання, то необхідно провести аналіз, який дає змогу визначити ключові фактори впливу.

Зазначимо, що у процесі класифікації чинників, які впливають на їх інвестиційну привабливість, С. Буткевич поділяє їх на дві групи: позитивні та негативні. Так, до позитивних чинників учений відносить такі чинники: розвинута виробнича інфраструктура, місткий ринок, сприятливі природні умови, велика чисельність населення, високий рівень кваліфікації кадрів, низький рівень конкуренції. До категорії групи негативних чинників включають: нерозвинений фінансовий ринок, низький рівень гарантій для іноземних

інвесторів, низькі темпи приватизації, тривала процедура реєстрації підприємств, низький рівень економічної безпеки, негативний міжнародний рейтинг [8], які у сукупності здійснюють негативний вплив на інвестиційну привабливість.

Таблиця 1

Наукові підходи до тлумачення поняття «інвестиційна привабливість підприємства»

Автор/Джерело	Тлумачення поняття «інвестиційна привабливість підприємства»
І.О. Бланк [4]	Інвестиційна привабливість підприємства являє собою аналіз інвестиційної привабливості підприємства на основі фінансових показників таких як: фінансова стійкість, прибутковість, ліквідність активів та оборотність активів.
Я.Є. Задорожня, Л.П. Дядечко [5]	Інвестиційна привабливість – це комплекс різноманітних факторів, перелік і вага яких може змінюватись в залежності від: цілей інвесторів; виробничо-технічних особливостей підприємства, у яке інвестуються кошти; економічного розвитку підприємства у минулому, на теперішній час, а також очікуваного у майбутньому економічного розвитку.
С.О. Свтушенко [6]	Інвестиційна привабливість підприємства – це сукупність характеристик його виробничої, комерційної, фінансової і управлінської діяльності та особливостей інвестиційного клімату, що свідчать про доцільність здійснення інвестицій.
М.М. Крейніна [1]	Інвестиційна привабливість, залежить від показників, які характеризують фінансовий стан підприємства. Однак, якщо звучити проблему, інвесторів цікавлять показники, що впливають на прибутковість капіталу підприємства, курс акцій, рівень виплачуваних дивідендів.
Н.П. Макарій [2]	Інтерпретує інвестиційну привабливість підприємства як справедливую кількісну та якісну характеристику зовнішнього та внутрішнього середовища об'єкта.
М.М. Мархайчук [7]	Інвестиційна привабливість підприємства - це інтегрована оцінка підприємства як об'єкта інвестування, що характеризує виробничий потенціал, фінансовий стан, менеджмент, галузеву приналежність, інтереси суб'єктів інвестиційного процесу, реальні та потенційні перспективи розвитку підприємства.
Є.М. Рудніченко [3]	Інвестиційна привабливість – сукупність об'єктивних ознак, властивостей, засобів, що зумовлюють потенційний платоспроможний попит на інвестиції.

Отже, у процесі дослідження інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання необхідно враховувати чинники, як зовнішнього, так і внутрішнього середовища функціонування.

Динаміка інвестицій в Україну показує, що інвестиції в країну надходять, і з кожним роком їхній обсяг зменшувався, але у 2015 році видно тенденцію до зростання, але їх все ж замало для того, щоб досягти рівня розвитку країн Європи (табл. 2).

Ріст інвестицій забезпечує динамічний розвиток суб'єктів здійснення підприємницької діяльності та дає змогу вирішувати такі завдання, як розширення виробничої діяльності, оновлення матеріально-технічної бази, реконструкція, реорганізація існуючих підприємств, створення нових підприємств. Збільшення інвестицій в основний капітал суб'єкта господарювання поліпшує їх інвестиційну привабливість для вітчизняних та іноземних інвесторів.

Таблиця 2

Інвестиції в основний капітал підприємств України за видами економічної діяльності, млн грн.

	2012	2013	2014	2015
Усього	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4
Сільське господарство, лісове та рибне	18883,7	18587,4	18795,7	30154,7
Промисловість	91598,4	97574,1	86242,0	87656,0
Будівництво	40760,3	40796,2	36056,7	43463,7
Оптова та роздрібна торгівля	24531,6	22190,3	20715,7	20662,9
Транспорт, складське господарство	32413,0	18472,6	15498,2	18704,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	2264,9	1476,8	1482,0	1393,1
Інформація та телекомунікації	10167,7	9864,0	8175,1	22975,0
Фінансова та страхова діяльність	7353,3	6646,8	6214,5	6448,0
Операції з нерухомим майном	12368,6	13550,4	11230,2	11899,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	9021,3	3621,3	2921,5	4065,2
Діяльність у сфері адміністративного обслуговування	4973,9	4013,9	3565,1	6535,2
Державне управління й оборона	11692,8	7546,2	5808,0	13942,4
Освіта	1463,5	1030,5	820,9	1540,1
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2707,2	1746,2	1223,9	2367,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2598,0	2544,5	508,7	1044,3
Надання інших видів послуг	457,8	212,2	161,7	265,5

Джерело: [9].

Структура інвестицій в основний капітал підприємств України протягом 2012–2015 рр. виявив стійку тенденцію зростання іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій. Так, обсяг іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій в основний капітал у 2012 р. становив 1,8, у 2013 р. – 1,7%, у 2014 р. – 2,5%, у 2015 р. – 3% (рис. 1).

Причинами росту інвестування в економіку України є:

1. Високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та наявність

значного науково-технічного потенціалу. В країні налічується більш ніж 2 тис. вчених та інженерів на 1 млн мешканців, що, за оцінками ІАА, дає їй 22-у позицію в рейтингу 88 країн світу.

2. Оплата праці в Україні є набагато нижчою, ніж у високорозвинених країнах.
3. Український ринок величезний (близько 46 мільйонів споживачів) і швидко зростає.
4. Добре розвинена інфраструктура — трубопроводи, транзитні термінали, залізниці і автомобільні дороги, мережі електропередачі, морські порти.
5. Вигідне географічне розташування.
6. Значні запаси багатьох видів сировинних ресурсів (вугілля, залізна та марганцева руди, сірка, ртуть, титан, уран, граніт, мармур, мінеральні солі, гіпс, алебастр тощо) і відповідну добувну та транспортну інфраструктуру.
7. 60% чорноземів усього світу створюють передумови для агробізнесу.
8. Український корпоративний податок та податок на прибуток фізичних осіб найнижчі в Європі.
9. Законодавство в сфері захисту навколишнього середовища в кілька разів ліберальніше, ніж законодавство високорозвинених країн [10].

Рис. 1. Іноземні інвестиції в основний капітал підприємств України у загальному обсязі інвестицій протягом 2012–2015 рр., (млн грн.) (сформовано авторами за даними Державної служби статистики України [9])

За статистичними даними з 01.01.2016 по 01.07.2016 в економіку України іноземними інвесторами вкладено 44790,7 млн дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). Основними країнами-інвесторами були Кіпр, Нідерланди, Німеччина, Російська Федерація, Австрія, Велика Британія, Віргінські Острови (Британія), Франція, Швейцарія та Італія (рис. 2).

Ситуація з досить незначними обсягами надходжень іноземних інвестицій в Україну погіршується результатами аналізу секторальної структури економіки. За даними Державної служби статистики України третина іноземних інвестицій надходить у промисловість, однак в основному фінансуються низькотехнологічні сектори та виробництва (металургія, загальна хімія, харчова промисловість). Ще третина іноземних вкладень приходить на фінансову діяльність, яка хоч і є украї необхідною для здійснення всіх видів господарської діяльності, не може розглядатися реальною основою добробуту країни у довгостроковій перспективі.

Малий обсяг інвестицій в економіку України є ключовим показником несприятливого інвестиційного клімату. За результатами досліджень Європейської бізнес асоціації, 85% підприємств незадоволені станом інвестиційного клімату в Україні [11]. Основними негативними рисами інвестиційної привабливості України, визначені експертами, є наступні: економічна нестабільність, збройний конфлікт на Сході України, високий рівень корумпованості політичної системи, непрогнозована інфляція, наявність тіньової економіки, протиріччя законодавчої бази та її недосконалість, відсутність єдиної стратегії щодо заохочення інвестицій, непередбачуваність податкової політики.

За результатами дослідження Світового банку Doing Business-2015, за легкістю ведення бізнесу Україна вперше увійшла в ТОП-100, піднявшись за рік на 16 позицій і зайняла 96 місце. Укладачі рейтингу відзначили ряд покращень у бізнес-кліматі України: спрощення процесу сплати податків для підприємств, завдяки введенню електронної системи подання декларацій та сплати єдиного соціального податку; зменшення кількості центральних органів виконавчої влади, що здійснюють нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності; адаптація українських стандартів до європейських. Разом із тим, більшість цих заходів лише незначно поліпшили існуючу систему, і Україна в рейтингу поступається як державам-членам ЄС, так і своїм найближчим сусідам [12], що дає підстави для активізації формування сприятливого інвестиційного клімату в економіці нашої країни.

За результатами досліджень Європейської бізнес асоціації (ЄБА), показник індексу інвестиційної привабливості за I квартал 2015 року склав 2,51, і так не перевищив докризовий рівень 2011 року, залишаючись в негативній площині (є нижчим за 3 бали). Згідно з опитуваннями, 89% керівників не бачать жодних передумов для стабілізації фінансового ринку, 80% – не задоволені ефективністю боротьби з корупцією, 77% респондентів не помітили реформ судової системи, 55% підприємців не задоволені

митними процедурами, стільки ж не бачать прогресу з відшкодуванням ПДВ. Лише 17% опитаних помітили незначне спрощення митного оформлення, 11% відзначили покращення у судовій сфері, і 8% вважають, що торгівля стала простішою [11], що вказує на реальну проблему формування інвестиційного потенціалу в національній економіці.

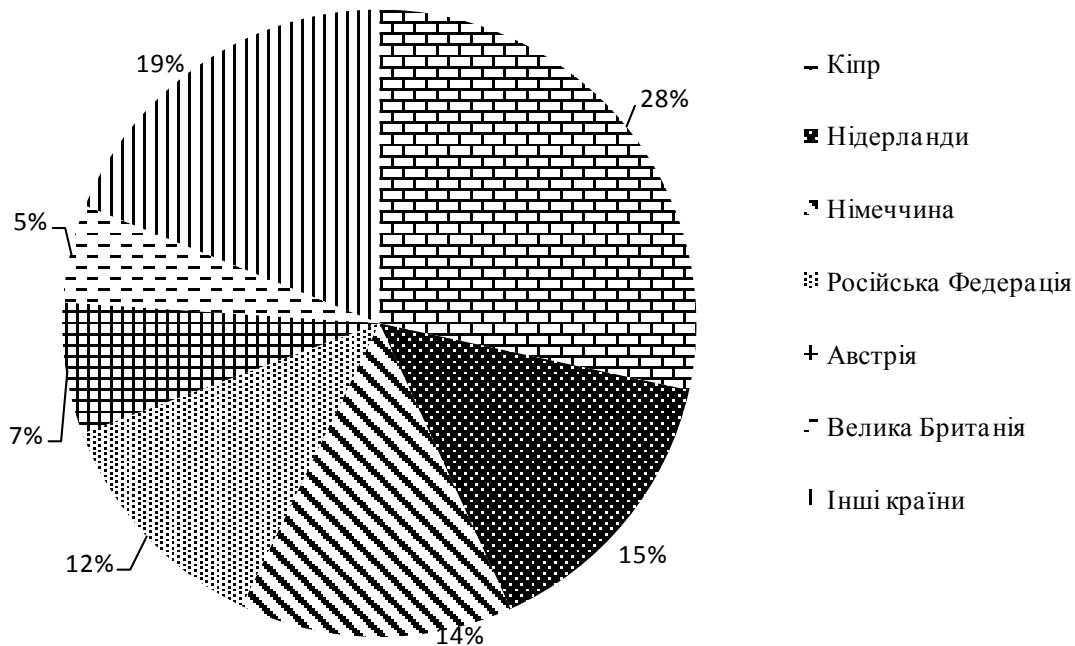

Рис. 2. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) із країн світу в економіку України, % до підсумку (сформовано авторами за даними Державної служби статистики України [9])

Збільшення обсягів іноземного інвестування в Україні можливе лише за умов підвищення її інвестиційної привабливості та створення механізму взаємодії іноземного інвестора й органів державної влади. Поліпшення інвестиційного клімату потребує підвищення стабільності та прозорості політичної системи України, зменшення рівня її корумпованості, подолання тенденцій криміналізації суспільства, прискорення процесів дерегуляції підприємницької діяльності в цілому, завершення судової реформи.

Значну роль в створенні сприятливого інвестиційного клімату відіграє стабільність законодавчої системи, держава має надійно забезпечувати захист прав іноземних інвесторів і розробити систему їх страхування від можливих ризиків здійснення інвестиційної діяльності на території України. Особливу увагу слід приділити інформаційному забезпеченню залучення іноземних інвестицій [13], з чим ми погоджуємось.

Розробка державної стратегії залучення іноземних інвестицій з чіткими однозначними цілями, визначення пріоритетних секторів економіки залучення даних інвестицій спричинить ефективніше їх функціонування, що зумовить і поживлення інших секторів економіки. До першочергових секторів залучення інвестицій слід віднести: аграрний сектор, ІТ-індустрію, інформаційний сектор, машинобудування, нафтогазовий та енергетичний сектори.

При розробці інвестиційної стратегії слід враховувати географічні та соціально-економічні відмінності регіонів України. Одним із альтернативних джерел фінансування регіональних інвестиційних програм та проектів можуть стати заощадження мігрантів і національної діаспори. Тому, уряду доцільно було б розробити стратегію залучення грошових переказів мігрантів із урахуванням їх інтересів і потреб. У перспективі, створивши економічну й фінансову довіру мігрантів, економіка України може розраховувати й на інші складові міжнародного ринку капіталу [13], що позитивно вплине на інвестиційну привабливість українських суб'єктів господарювання.

Висновок. Для покращення інвестиційної привабливості та покращення інвестиційного клімату в Україні, необхідно побудувати стабільну державну політику у сфері іноземного інвестування через удосконалення законодавства, спрямованого на активізацію інвестиційної діяльності та зняття перешкод і стимулювання залучення інвестицій.

Тільки поєднання зусиль держави й окремих суб'єктів господарювання на різних щаблях формування інвестиційної привабливості дасть змогу українській економіці перебороти низку наявних проблем і здійснити залучення необхідного обсягу коштів для ефективного проведення реформ і здійснення прибуткової діяльності суб'єктів господарювання. Активізація інвестиційних процесів в економіці України можлива за умов розроблення чітких механізмів управління інвестиційною привабливістю суб'єктів господарювання.

Література

1. Крейнина М. Н. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле / М. Н. Крейнина. – М. : Дело и Сервис, 1994. – 256 с.
2. Макарий Н. П. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств / Н. П. Макарий // Економіст. – 2001. – № 10. – С. 52–56.
3. Пилипенко О. І. Аналіз інвестиційної привабливості підприємства: огляд методик / О. І. Пилипенко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2009. – Випуск 1 (13). – С. 323–329.
4. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – Киев : Эльга, Ника-Центр, 2009. – 448 с.
5. Задорожна Я. Є. Підвищення інвестиційної привабливості підприємництва як напрямок залучення інвестиційних ресурсів / Я. Є. Задорожна // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 2 – С. 32–35.
6. Євтушенко С. О. Організаційно-економічні фактори підвищення інвестиційної привабливості промислових підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук за спеціальністю 08.06.02 «Підприємництво, менеджмент і маркетинг» / С. О. Євтушенко. – Харків, 2001. – 20 с.
7. Мархайчук М. М. Аналіз методик оцінювання інвестиційної привабливості в контексті інноваційного розвитку підприємства / М. М. Мархайчук // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 4. – С. 330–336.
8. Скалюк Р. В. Оцінка інвестиційної привабливості / Р. В. Скалюк, О. І. Лоїк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2016 р. – Випуск № 1 (11). – С. 115–122.
9. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Стефанків О. М. Інвестиційна привабливість економіки України [Електронний ресурс] / О. М. Стефанків, В. І. Данилишин. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua>.
11. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eba.com.ua>.
12. Офіційний сайт проекту Doing business [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russian.doingbusiness.org>.
13. Гура А. О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення [Електронний ресурс] / А. О. Гура. – Режим доступу : https://zenodo.org/record/20720/files/-----_15X-188-196.pdf.

Надійшла 19.01.2017; стаття прорецензована редакційною колегією